

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 369

Przemiany strukturalne i koniunkturalne na światowych rynkach

Tom 1

Redaktorzy naukowci

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska, Barbara Majewska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-478-3 (całość)
ISBN 978-83-7695-451-6 (tom 1)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Franciszek Adameczuk: Identyfikacja modelu klastra oraz etapu jego rozwoju na przykładzie klastra ceramika i turystyka	11
Łukasz Ambroziak: Ocena pozycji konkurencyjnej nowych państw członkowskich UE w handlu zagranicznym produktami rolno-spożywczymi ...	25
Eric Ambukita: Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Demokratycznej Republice Konga w latach 2009-2012.....	36
Zbigniew Bentyn: Rola e-logistyki w procesie adaptacji struktury łańcucha dostaw do potrzeb klientów	48
Zbigniew Biniek: Proces wprowadzenia euro na Łotwie – wnioski dla Polski	58
Sebastian Bobowski: Implikacje ekonomiczne i polityczne projektu trójstronnego porozumienia o wolnym handlu Chiny – Japonia – Republika Korei	67
Elżbieta Bombińska: Pozycja państw azjatyckich w światowym eksporcie usług na początku XXI wieku.....	78
Jarosław Brach: Europejski – unijny drogowy transport ładunków w procesach internacjonalizacji i globalizacji – przyczyny sukcesu tej gałęzi	89
Dominika Brzęczek-Nester: Zmiany struktury geograficznej oraz struktury przedmiotowej obrotów towarowych w polskim handlu zagranicznym w latach 1999-2012.....	113
Anna Chrzęściewska: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Meksyku.....	129
Monika Chutnik, Aleksandra Kuźmińska-Haberla: Polska i Polacy w oczach młodych Europejczyków studiujących na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu. Stereotypy a decyzje edukacyjne.....	138
Małgorzata Czarnas: Atrakcyjność lokalizacji usług offshoringowych w Polsce na tle wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej.....	148
Małgorzata Czermińska: Graniczny ruch towarowy w Unii Europejskiej – wybrane aspekty z punktu widzenia procedur celnych	160
Małgorzata Domiter: Jakość instytucjonalna a zjawisko kłęski bogactwa	174
Jerzy Dudziński: Nowe relacje cen w handlu międzynarodowym a rola Chin w gospodarce światowej	188
Elżbieta Golemska, Małgorzata Szczyt: Wpływ logistyki międzynarodowej na przemiany strukturalne i koniunkturalne na rynkach światowych..	198
Eugeniusz Gostomski: Łotwy droga do strefy euro.....	209
Monika Grottel: Polska Służba Celna w realizacji innowacyjnego systemu obsługi podmiotów gospodarczych	219

Marcin Haberla: Przesłanki tworzenia klastrów i inicjatyw klastrowych w Polsce oraz cele ich funkcjonowania w świetle wyników badań własnych.....	230
Agnieszka Hajdukiewicz: Przyczyny wzrostu światowych cen produktów rolno-spożywczych w pierwszej dekadzie XXI wieku.....	239
Rafał Hryniewiecki: Geopolityczne implikacje zmian na światowych rynkach energetycznych – przypadek Kataru	251
Anna H. Jankowiak: Lokalizacja w klastrze jako motyw internacjonalizacji przedsiębiorstw	263
Dorota Agata Jarema: Reforma przedsiębiorstw państwowych w Chińskiej Republice Ludowej.....	272
Artur Klimek: Zmiany w polskich przedsiębiorstwach wskutek umiędzynarodowienia	288
Karolina Łopacińska: Inwestycje bezpośrednie chińskich przedsiębiorstw na rynku europejskim w przekroju branż	298
Marek Maciejewski: Specjalizacja i konkurencyjność eksportu państw Unii Europejskiej na rynki zewnętrzne.....	309
Dominika Malchar-Michalska: Polski eksport owoców i przetworów z owoców w latach 2001-2012	320
Joanna Michalczyk: Ewolucja polityki rolnej Unii Europejskiej na tle koncepcji zrównoważonego rozwoju	333
Wawrzyniec Michalczyk: Zmienność kursu złotego względem euro na tle innych walut krajów Unii Europejskiej	351
Bartosz Michalski: Zaawansowanie technologiczne polskiej wymiany handlowej w perspektywie problematyki bezpieczeństwa ekonomicznego. Przypadek sektorów <i>low-tech</i> w latach 2001-2012	363
Magdalena Myszowska: Atrakcyjność krajów Europy Środkowo-Wschodniej jako miejsca lokalizacji offshoringu usług	376

Summaries

Franciszek Adamczuk: Cluster model identification and its development stage on the example of ceramics and tourism cluster	24
Łukasz Ambroziak: The assessment of the competitive position of the new EU member states in foreign trade of agri-food products	35
Eric Ambukita: Foreign direct investment in the Democratic Republic of Congo in the years 2009-2012.....	47
Zbigniew Bentyn: The role of e-logistics in the process of adapting the structure of the supply chain to customer needs.....	57
Zbigniew Biniek: The process of euro introduction in Latvia – conclusions for Poland	66

Sebastian Bobowski: Economic and political implications of the project of China – Japan – Republic of Korea trilateral free trade agreement.....	77
Elżbieta Bombińska: The position of Asiatic countries in the world's export of services at the beginning of XXI century.....	88
Jarosław Brach: European – European Union road freight transport in the processes of internationalization and globalization – reasons behind the success of that mode	112
Dominika Brzęczek-Nester: Spatial-structural changes in Poland's foreign trade in 1999-2012.....	128
Anna Chrzęściewska: Foreign direct investment inflows to Mexico	137
Monika Chutnik, Aleksandra Kuźmińska-Haberla: Poland and Polish people in the eyes of young Europeans studying at the University of Economics in Wrocław. Stereotypes vs. educational decisions.....	147
Malgorzata Czarnas: Attractiveness of the offshoring services location in Poland against chosen Central and Eastern Europe countries.....	157
Malgorzata Czermińska: Border freight traffic in the European Union – some aspects from the point of view of customs procedures	173
Malgorzata Domiter: Institutional Quality and its relation to “the paradox of plenty” phenomenon.....	187
Jerzy Dudziński: New price relations in international trade and the role of China in the world economy.....	197
Elżbieta Golemska, Malgorzata Szczyt: Influence of international logistics on structural and economic changes on the global markets.....	208
Eugeniusz Gostomski: The Latvian way to the European Monetary Union ..	218
Monika Grottel: Polish Customs Authority in the implementation of innovative system of services for entrepreneurs.....	229
Marcin Haberla: Premises of clusters and cluster initiatives creation in Poland and the aims of their functioning in the light of own surveys	238
Agnieszka Hajdukiewicz: Reasons for the increase in world prices of agricultural products in the first decade of the XXI century	250
Rafał Hryniewiecki: Qatar and the geopolitical implications of the new developments on global energy markets	262
Anna H. Jankowiak: Location in the cluster as a motive of internationalization of enterprises	271
Dorota Agata Jarema: Reform of the State-Owned Enterprises in the Peoples Republic of China.....	286
Artur Klimek: Changes in Polish enterprises resulting from internationalization	297
Karolina Łopacińska: Direct investment of Chinese enterprises on the European market branch in the cross section of industries	308
Marek Maciejewski: Specialization and competitiveness of export of the EU countries to external markets	319

Dominika Malchar-Michalska: Polish export of fruit and fruit preparations in the period 2001-2012.....	332
Joanna Michalczyk: The evolution of European Union's agricultural policy against the background of the conception of sustainable development.....	350
Wawrzyniec Michalczyk: The volatility of the zloty's exchange rate to the euro against the background of other currencies of the European Union member states	361
Bartosz Michalski: Technological intensity of Polish foreign trade in the perspective of the concept of economic security. The case of low-tech sectors in the period 2001-2012	375
Magdalena Myszkowska: The attractiveness of Central and Eastern Europe countries for services offshoring.....	386

Marek Maciejewski

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

e-mail: marek.maciejewski@uek.krakow.pl

SPECJALIZACJA I KONKURENCYJNOŚĆ EKSPORTU PAŃSTW UNII EUROPEJSKIEJ NA RYNKI ZEWNĘTRZNE

Streszczenie: W artykule zbadano znaczenie udziału czynników wytwórczych w eksporcie państw Unii Europejskiej. Wykorzystując w tym celu metodę analizy skupień, wskazano na postępujący proces upodabniania się struktury eksportu państw Unii Europejskiej. Zbadano poziom dywersyfikacji eksportu w poszczególnych kategoriach produkcyjnych, ich konkurencyjność na rynkach zewnętrznych oraz łączące je współzależności.

Słowa kluczowe: specjalizacja, dywersyfikacja, konkurencyjność, eksport.

DOI: 10.15611/pn.2014.369.1.26

1. Wstęp

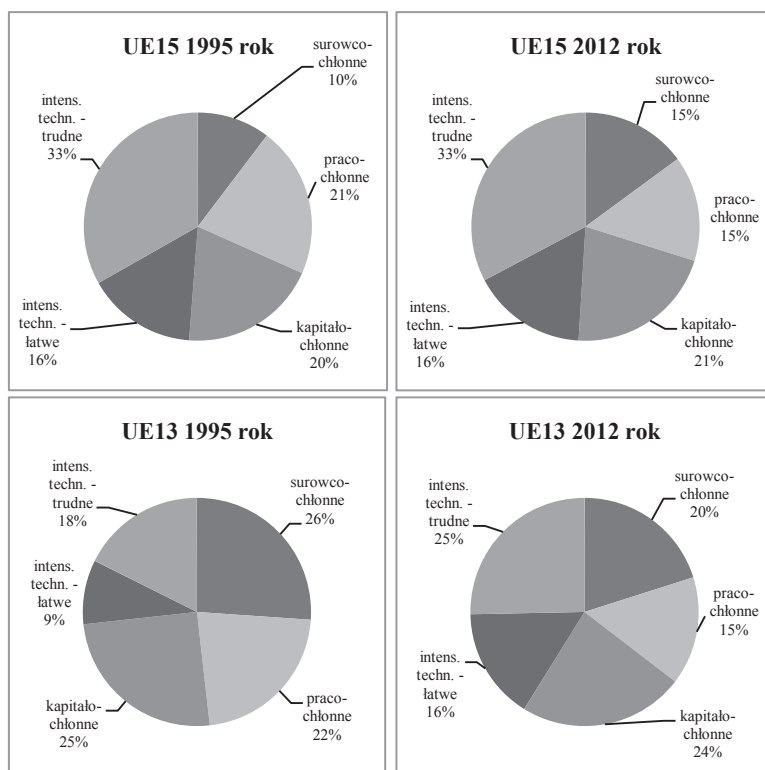
Problematyka specjalizacji i dywersyfikacji eksportu mieści się w rozważaniach dotyczących wzrostu gospodarczego państw. Odnosi się bowiem do kwestii międzynarodowego podziału pracy i efektywnego wykorzystania zasobów. Wiąże się również ze zmianą struktury produkcyjnej gospodarki i wdrażaniem nowoczesnych metod wytwarzania, opartych na wiedzy i postępie technicznym. Wymiana z zagranicą jest wynikiem, ale i przyczyną przeobrażeń zachodzących w gospodarce, a zatem jej kształt określa nie tylko aktualny jej stan, ale także kierunki rozwoju.

Zasobność gospodarki w określone czynniki wytwórcze przekłada się na specjalizację eksportu, która oddaje poziom rozwoju gospodarczego. Inwestycje w bazę produkcyjną, przekształcenia własnościowe i zmiany kierunków geograficznych handlu mogą wpłynąć na strukturę gospodarki i obraz jej handlu zagranicznego. Postępujący proces integracji europejskiej nie pozostał bez wpływu na gospodarkę i strukturę wymiany zagranicznej państw Unii Europejskiej, zwłaszcza nowych jej członków. Zniesienie granic celnych, zmiana orientacji handlu na wymagające rynki i aktywność inwestorów zagranicznych stanowiły bodziec dla przekształceń struktury eksportu w kierunku zbieżnym z państwami wysoko rozwiniętymi.

2. Rola czynników wytwórczych w eksporcie państw Unii Europejskiej

W analizie struktury eksportu państw Unii Europejskiej w pierwszej kolejności dokonano wyodrębnienia strumieni wywozu z uwagi na intensywność wykorzystania czynników wytwórczych. W rezultacie w strukturze eksportu wyróżniono produkty surowcochłonne, pracochłonne, kapitałochłonne, intensywne technologicznie łatwe i trudne do naśladowania¹. W eksporcie ogółu państw UE na rynki pozaunijne w całym analizowanym okresie 1995-2012 dominowały wyroby intensywne technologicznie, trudne do imitowania, na poziomie przekraczającym 30% eksportu. Z teoretycznego punktu widzenia, wraz ze wzrostem poziomu rozwoju gospodarczego, struktura eksportu państw przesuwa się od produktów surowcochłonnych, poprzez praco- i kapitałochłonne, w kierunku wyrobów zaawansowanych technologicznie. Związane jest to z presją na wzrost płac i zanikaniem przewagi komparatywnej w sektorach niskiej techniki, a w konsekwencji przesuwaniem zasobów do produkcji o wyższej wartości dodanej [Wysokińska 1996]. Zasadne w związku z tym wydaje się wyróżnienie w grupie państw Unii Europejskiej krajów UE15 i nowych członków UE13. Na rysunku 1 przedstawiono udział poszczególnych kategorii produktów w eksporcie dwóch grup państw UE na początku i końcu analizowanego okresu.

¹ Klucz podziału wyrobów z uwagi na intensywność wykorzystania czynników wytwórczych opiera się na sekcjach, działach i grupach towarowych klasyfikacji SITC (Rev. 3). Zgodnie z jego założeniami do wyrobów surowcochłonnych zalicza się żywność i zwierzęta żywe (SITC 0), surowce niejadalne oprócz włókienniczych (SITC 2 – 26), paliwa i smary bez prądu elektrycznego (SITC 3 – 35), oleje i tłuszcze jadalne (SITC 4) oraz nawozy chemiczne (SITC 56). Towarami pracochłonnymi są natomiast surowce włókiennicze (SITC 26), wyroby przemysłowe sklasyfikowane głównie według surowca (SITC 6) bez wyrobów gumowych (SITC 62), żelaza i stali (SITC 67) oraz metali nieżelaznych (SITC 68), różne wyroby przemysłowe (SITC 8) bez instrumentów precyzyjnych (SITC 87) oraz aparatów i sprzętu optycznego (SITC 88). Grupa towarów kapitałochłonnych obejmuje napoje i tytoń (SITC 1), prąd elektryczny (SITC 35), pigmenty, barwniki i środki barwiące (SITC 53), olejki eteryczne i substancje zapachowe (SITC 55), wyroby gumowe (SITC 62), żelazo i stal (SITC 67), metale nieżelazne (SITC 68) oraz pojazdy drogowe (SITC 78). Do grupy towarów technologicznie intensywnych, łatwych do imitowania zaliczone zostały chemikalia organiczne i nieorganiczne (SITC 51, 52), wyroby lecznicze i farmaceutyczne (SITC 54), tworzywa sztuczne (SITC 58) oraz inne wyroby chemiczne (SITC 59) z wyjątkiem materiałów wybuchowych (SITC 593). Grupa ta obejmuje również maszyny biurowe i komputery (SITC 75) oraz sprzęt i urządzenia telekomunikacyjne (SITC 76). Ostatnia grupa wyrobów – towary technologicznie intensywne, trudne do imitowania – obejmuje materiały wybuchowe (SITC 593), tworzywa sztuczne w formach podstawowych (SITC 57), maszyny i urządzenia oraz sprzęt transportowy (SITC 7) z wyjątkiem maszyn biurowych i komputerów (SITC 75), sprzętu telekomunikacyjnego (SITC 76) i pojazdów drogowych (SITC 78). Obejmuje również instrumenty precyzyjne (SITC 87) oraz sprzęt fotograficzny (SITC 88) [Pluciński 2005; Wysokińska 2001].

Rys. 1. Struktura eksportu państw Unii Europejskiej na rynki pozaunijne z uwagi na intensywność wykorzystania czynników wytwórczych w latach 1995 i 2012

Źródło: obliczenia własne na podstawie: UnctadStat, <http://unctadstat.unctad.org>, marzec 2014.

W strukturze eksportu państw UE15 w analizowanym okresie zaszły nieznaczne zmiany, wyrażające się głównie wzrostem znaczenia wyrobów surowcochłonnych, kosztem pracochłonnych. Natomiast państwa UE13 dokonały przesunięcia zasobów z produktów surowco- i pracochłonnych do intensywnych technologicznie, łatwych i trudnych do imitacji. W efekcie struktura eksportu państw UE13 i UE15 uległa zbliżeniu.

Bardziej szczegółowa analiza struktury eksportu państw Unii Europejskiej pozwala odnieść się do zróżnicowania w tym zakresie na poziomie poszczególnych krajów członkowskich. Analizę taką przeprowadzono dla lat 1995 i 2012. W oparciu o podobieństwo udziału poszczególnych czynników wytwórczych w eksporcie, dokonano podziału państw UE na rozdzielne grupy. Wykorzystano do tego celu aglomeracyjną metodę analizy skupień przy zastosowaniu odległości euklidesowej i metody Warda oraz grupowanie metodą k-średnich. Liczbę grup przyjęto na podstawie wniosków płynących z analizy diagramu drzewa metody aglomeracyjnej, natomiast przedstawione niżej zestawienia to efekt grupowania metodą k-średnich.

W 1995 roku wyodrębniono trzy grupy państw²:

- Grupa 1: Bułgaria, Chorwacja, Estonia, Grecja, Litwa, Łotwa, Polska, Portugalia, Rumunia, Węgry.
- Grupa 2: Belgia, Cypr, Czechy, Hiszpania, Luksemburg, Słowacja, Słowenia.
- Grupa 3: Austria, Dania, Finlandia, Francja, Holandia, Irlandia, Malta, Niemcy, Szwecja, Wielka Brytania, Włochy.

Analiza wariancji wskazuje na to, że czynnikiem różnicującym wymienione grupy w 1995 roku jest udział w strukturze eksportu przede wszystkim wyrobów surowcochłonnych i intensywnych technologicznie, trudnych do imitacji. W mniejszym, ale wciąż statystycznie istotnym stopniu o rezultacie grupowania przesądził udział wyrobów kapitałochłonnych i intensywnych technologicznie, łatwych do imitacji. Udział wyrobów pracochłonnych okazał się w tym względzie nieistotny statystycznie (tab. 1).

W grupie pierwszej obok nowych państw członkowskich UE znalazły się jedynie Grecja i Portugalia, charakteryzujące się niższym poziomem rozwoju gospodarczego na tle pozostałych państw UE15. Tę grupę krajów charakteryzował najwyższy udział w strukturze eksportu wyrobów surowcochłonnych i najniższy udział wyrobów technologicznie intensywnych, łatwych i trudnych do imitacji.

Po przeciwnej stronie – w grupie trzeciej – znalazły się, poza Malta, wyłącznie kraje należące do UE15, a zatem charakteryzujące się wysokim poziomem rozwoju gospodarczego. Te z kolei charakteryzował najwyższy udział wyrobów technologicznie intensywnych, zarówno łatwych, jak i trudnych do imitacji.

W drugiej grupie, w której znalazły się zarówno państwa UE15, jak i nowi członkowie Unii, w strukturze eksportu dominowały wyroby kapitałochłonne, najmniejsze znaczenie miały natomiast produkty surowcochłonne.

Podział ten zdaje się potwierdzać tezę o wzroście znaczenia produktów intensywnych technologicznie wraz ze wzrostem poziomu rozwoju gospodarczego.

Analiza skupień wykonana w oparciu o strukturę eksportu państw Unii Europejskiej w 2012 roku dała odmienne rezultaty, co jest efektem przeobrażeń zachodzących w eksporcie, zwłaszcza nowych państw członkowskich UE. Wyodrębniono cztery grupy państw:

- Grupa 1: Cypr, Grecja, Malta.
- Grupa 2: Bułgaria, Łotwa, Rumunia.
- Grupa 3: Chorwacja, Dania, Estonia, Hiszpania, Holandia, Litwa, Portugalia.
- Grupa 4: Austria, Belgia, Czechy, Finlandia, Francja, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Polska, Słowacja, Słowenia, Szwecja, Wielka Brytania, Węgry, Włochy.

Analiza wariancji wskazuje na to, że w 2012 roku w sposób statystycznie istotny powstałe grupy krajów różnicuje przede wszystkim udział w strukturze eksportu

² Obliczenia własne w oparciu o dane UnctadStat, <http://unctadstat.unctad.org>, marzec 2014. Obliczenia wykonano w programie Statistica 10.

wyrobów surowcochłonnych i intensywnych technologicznie trudnych do imitacji. Istotnie statystycznie jest również zróżnicowanie z uwagi na udział w eksporcie wyrobów kapitało- i pracochłonnych, natomiast brak tej istotności stwierdzono w odniesieniu do wyrobów intensywnych technologicznie łatwych do imitacji (tab. 1).

Tabela 1. Wyniki wariacji dla grup towarowych wyróżnionych z uwagi na intensywność wykorzystania czynników wytwórczych

Grupa towarowa	Średni udział w strukturze eksportu w grupach krajów				Wartość p
	Grupa 1	Grupa 2	Grupa 3	Grupa 4	
1995					
Surowcochłonne	32,8	9,7	13,2	x	0,000000
Pracochłonne	23,5	28,2	20,1	x	0,184527
Kapitałochłonne	21,1	30,0	14,7	x	0,001854
Intens. techn., łatwe do imitacji	8,6	11,4	17,0	x	0,045727
Intens. techn., trudne do imitacji	14,0	20,7	35,0	x	0,000004
2012					
Surowcochłonne	65,8	38,4	33,0	10,4	0,000000
Pracochłonne	6,5	12,4	16,7	16,2	0,029985
Kapitałochłonne	5,5	26,8	14,3	23,2	0,013349
Intens. techn., łatwe do imitacji	5,8	8,1	14,1	20,4	0,098404
Intens. techn., trudne do imitacji	16,5	14,3	21,8	29,8	0,008957

Źródło: obliczenia własne na podstawie UnctadStat, <http://unctadstat.unctad.org>, marzec 2014. Obliczeń dokonano w programie Statistica 10.

Grupę pierwszą stanowią kraje o najwyższym udziale w strukturze eksportu wyrobów surowcochłonnych na rynki pozaunijne. W przypadku Cypru wzrost znaczenia tej kategorii wyrobów zaczęto notować od 2002 roku. W eksporcie Malty i Grecji dopiero odpowiednio od 2010 i 2011 roku.

Wyroby kapitałochłonne najwyższy udział mają w eksporcie drugiej grupy krajów. Wysoko rozwinięte kraje UE15 pojawiają się dopiero w trzeciej grupie, natomiast grupę czwartą, którą charakteryzuje średni najwyższy udział wyrobów intensywnych technologicznie trudnych do imitacji i najniższy udział wyrobów surowcochłonnych, tworzą w 2012 roku państwa UE15 oraz kraje Grupy Wyszehradzkiej i Słowenia. Spośród nowych państw członkowskich Unii Europejskiej to właśnie te kraje strukturą towarową najbardziej zbliżyły się do takich krajów, jak Francja, Niemcy, Wielka Brytania czy Włochy.

3. Koncentracja i dywersyfikacja eksportu państw Unii Europejskiej

Dalszą część badań skupiono na analizie stopnia koncentracji eksportu państw Unii Europejskiej w obrębie poszczególnych grup towarowych wyróżnionych z uwagi na intensywność wykorzystania czynników wytwórczych. Do obliczeń wykorzystano znormalizowany wskaźnik dywersyfikacji eksportu Hirschmana, który zmodyfikowano na potrzeby niniejszego badania ujmującego wspomniane grupy towarowe. Oblicza się go według poniższego wzoru [Miształ 2011]:

$$H_j = \frac{\sqrt{\sum_{i=1}^n \left(\frac{x_{ij}}{X_j}\right)^2} - \sqrt{\frac{1}{n}}}{1 - \sqrt{\frac{1}{n}}},$$

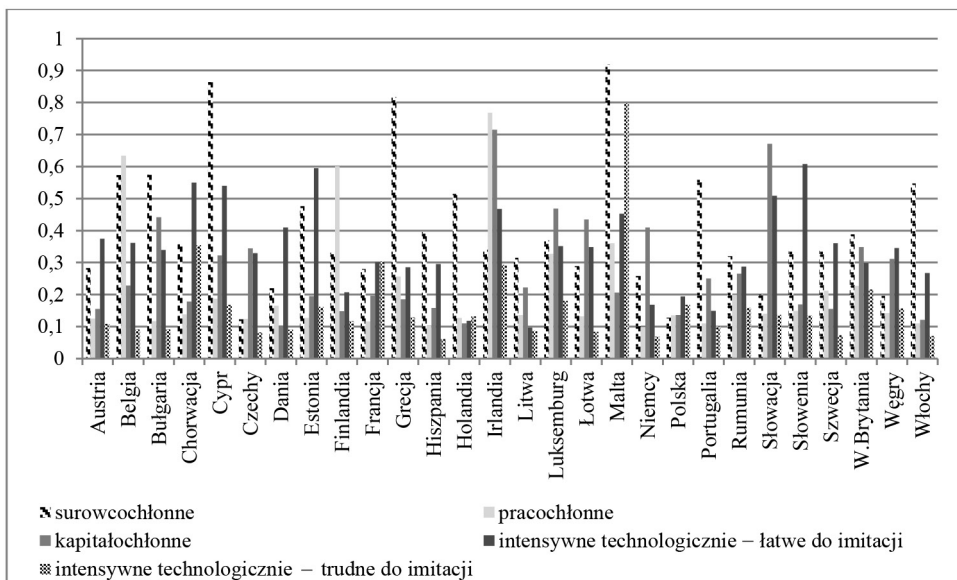
gdzie: H_j – wskaźnik dywersyfikacji eksportu grupy towarowej j ,
 x_{ij} – wartość eksportu towaru i z grupy towarowej j ,
 X_j – wartość całkowitego eksportu towarów z grupy j ,
 n – liczba towarów w grupie towarowej j ,

Wyróżnione wyżej grupy towarowe j to produkty surowco-, praco-, kapitał- i technologicznie (łatwe i trudne do imitacji) intensywne. Towary i to grupy towarowe klasyfikacji SITC na poziomie kodu trzycyfrowego, zakwalifikowane do poszczególnych kategorii wykorzystania czynników wytwórczych. Odnoszą się one do sekcji od 0 do 8 SITC i obejmują łącznie 254 grupy towarowe, spośród których (wyrażenie n we wzorze) 77 przyporządkowano do wyrobów surowcochłonnych, 61 do wyrobów pracochłonnych, 38 do wyrobów kapitałochłonnych, 26 do wyrobów technologicznie intensywnych łatwych do imitacji oraz 52 do wyrobów intensywnych technologicznie trudnych do imitacji.

Wartość wskaźnika Hirschmana równa 1 oznacza całkowitą koncentrację eksportu, co miałyby miejsce wówczas, gdyby tylko jedna grupa towarowa SITC odpowiadała za całość obrotów w obrębie danej kategorii wykorzystania czynnika wytwórczego. Wartość równa 0 oznacza natomiast wysoki poziom dywersyfikacji eksportu [Parteka, Tamberi 2008]. Na rysunku 2 przedstawiono wartości wyliczeń uzyskanych dla 2012 roku.

Kraje Unii Europejskiej charakteryzują się wysokim poziomem zróżnicowania stopnia koncentracji eksportu poszczególnych grup towarowych na rynki pozaunijne. Średnio najwyższym poziomem dywersyfikacji charakteryzują się wyroby intensywne technologicznie trudne do imitacji (tab. 2). W 2012 roku wartość wskaźnika koncentracji eksportu tej grupy towarowej nie przekroczyła 0,20 dla 23 państw Unii Europejskiej, a jedynie dla Malty była wyższa niż 0,36 i wynosiła

0,80. Z kolei najwyższy średni poziom koncentracji eksportu odnotowano w odniesieniu do wyrobów surowcochłonnych. Tylko dla czterech państw Grupy Wyszehradzkiej wartość wskaźnika koncentracji nie przekroczyła poziomu 0,20, a dla Cypru, Grecji i Malty sięgała powyżej 0,80.

Rys. 2. Wskaźnik dywersyfikacji Hirschmana dla krajów Unii Europejskiej w 2012 roku w odniesieniu do grup towarowych wyróżnionych z uwagi na intensywność wykorzystania czynników wytwórczych

Źródło: obliczenia własne na podstawie: UnctadStat, <http://unctadstat.unctad.org>, marzec 2014.

Tabela 2. Analiza wskaźnika dywersyfikacji Hirschmana dla krajów Unii Europejskiej w 2012 roku w odniesieniu do grup towarowych wyróżnionych z uwagi na intensywność wykorzystania czynników wytwórczych

Grupa towarowa	Średnia	Minimum	Maksimum	Odchylenie standardowe
Surowcochłonne	0,40	0,12	0,92	0,20
Pracochłonne	0,22	0,10	0,77	0,17
Kapitałochłonne	0,27	0,10	0,71	0,16
Intensywne technologicznie, łatwe do imitacji	0,34	0,10	0,61	0,14
Intensywne technologicznie, trudne do imitacji	0,17	0,06	0,80	0,14

Źródło: obliczenia własne na podstawie UnctadStat, <http://unctadstat.unctad.org>, marzec 2014.

Wśród państw Unii Europejskiej można wskazać te, dla których wartość wskaźnika koncentracji przekracza 0,20 we wszystkich analizowanych grupach towarowych. Należą do nich Irlandia, Malta i Wielka Brytania. Pozostałe, przynajmniej w jednej kategorii produktów, a najczęściej dwóch lub trzech, realizują eksport na rynki pozaunijne na tym lub wyższym poziomie specjalizacji. Wyjątkiem jest Polska, dla której najwyższą wartość wskaźnika koncentracji, na poziomie 0,19, odnotowano w odniesieniu do wyrobów intensywnych technologicznie łatwych do imitacji. W pozostałych grupach towarowych polski eksport cechuje jeszcze wyższy poziom dywersyfikacji.

4. Konkurencyjność eksportu państw Unii Europejskiej

W ostatnim etapie badań dokonano analizy konkurencyjności eksportu państw Unii Europejskiej na rynki pozaunijne w obrębie grup towarowych wyróżnionych z uwagi na intensywność wykorzystania czynników wytwórczych. Za miarę tej konkurencyjności przyjęto zaproponowany przez B. Balassę wskaźnik ujawnionej przewagi komparatywnej, który wyraża względną przewagę danego kraju w eksporcie danego dobra [Misala 2001].

Wskaźnik ujawnionej przewagi komparatywnej można wyrazić w następujący sposób [Mongiało 2007]:

$$RCA_j^A = \frac{X_j^A / X^A}{X_j^{ref} / X^{ref}},$$

gdzie: RCA_j^A – wskaźnik ujawnionej przewagi komparatywnej kraju A w sektorze j w dostawach na dany rynek,

X_j^A – wielkość eksportu sektora j kraju A w dostawach na dany rynek,

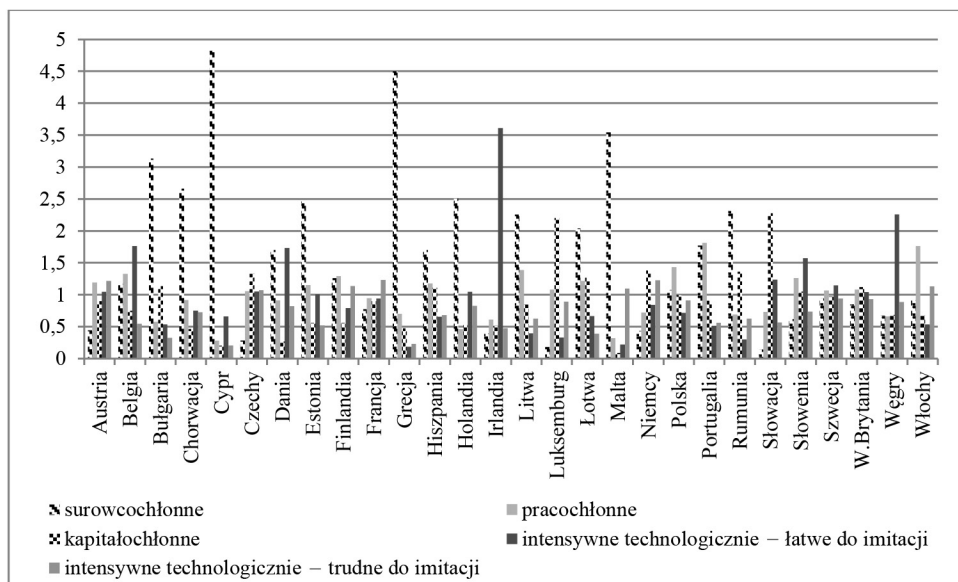
X^A – całkowity eksport kraju A kierowany na dany rynek,

X_j^{ref} – wielkość eksportu na dany rynek sektora j grupy krajów będącej punktem odniesienia,

X^{ref} – całkowity eksport na dany rynek grupy krajów będącej punktem odniesienia.

Ujęte we wzorze sektory odpowiadają analizowanym grupom towarowym, kierowanym na rynki państw pozaunijnych. Za punkt odniesienia dla oceny konkurencyjności danego kraju przyjęto eksport ogółu państw Unii Europejskiej na te rynki, a zatem przedmiotem badania jest przewaga komparatywna państw UE nad pozostałymi członkami ugrupowania. Wartość RCA większa od 1 oznacza, że dany kraj posiada ujawnioną przewagę komparatywną w dostawach określonych towarów na dany rynek, czyli specjalizuje się w eksporcie tej grupy towarowej.

Na rysunku 3 przedstawiono wartości wyliczeń dla 2012 roku.

Rys. 3. Wskaźnik ujawnionej przewagi komparatywnej (RCA) dla krajów Unii Europejskiej w 2012 roku w odniesieniu do grup towarowych wyróżnionych z uwagi na intensywność wykorzystania czynników wytwórczych

Źródło: obliczenia własne na podstawie: UnctadStat, <http://unctadstat.unctad.org>, marzec 2014.

Tabela 3. Współczynnik korelacji Pearsona pomiędzy poziomem koncentracji eksportu i wskaźnikami przewagi komparatywnej w eksporcie grup towarowych państw Unii Europejskiej na rynki pozaunijne w 2012 roku

Grupa towarowa	Współczynnik korelacji liniowej Pearsona*		
	UE28	UE15	UE13
Surowcochłonne	0,768630	0,741469	0,868943
Pracochłonne	-0,097861	-0,114591	-0,574295
Kapitałochłonne	0,523011	0,374396	0,695339
Intensywne technologicznie, łatwe do imitacji	0,319616	0,592760	0,294269
Intensywne technologicznie, trudne do imitacji	0,176533	-0,027993	0,470960

* Wytluszczoną czcionką zaznaczono wartości statystycznie istotne ($p < 0,05$)

Źródło: obliczenia własne na podstawie: UnctadStat, <http://unctadstat.unctad.org>, marzec 2014.

Analiza rysunku 3 zwraca uwagę na wysoką przewagę komparatywną Cypru, Grecji i Malty w odniesieniu do eksportu wyrobów surowcochłonnych. Wcześniej wspomniano o wysokim poziomie koncentracji eksportu tych krajów w tej kategorii produktów. Zasadna wydaje się zatem analiza związku pomiędzy stopniem koncentracji eksportu poszczególnych grup towarowych a przewagą komparatywną realizowaną w eksporcie tych produktów. Analiza korelacji wskazuje na występowanie takiego silnego związku w odniesieniu właśnie do wyrobów surowcochłonnych i kapitałochłonnych (tab. 3).

Dodatnią statystycznie istotną zależność odnotowano również dla wyrobów intensywnych technologicznie łatwych do imitacji dla państw UE15. Natomiast zależność ujemną, istotną statystycznie dla krajów UE13, stwierdzono w odniesieniu do produktów pracochłonnych, co wskazywałoby na wysoki poziom koncentracji eksportu tej kategorii wyrobów w krajach, które nie specjalizują się w ich eksporcie.

5. Zakończenie

W analizowanym okresie 1995-2012 nastąpiły istotne zmiany w strukturze eksportu państw Unii Europejskiej, a zwłaszcza nowych jej członków. O ile jeszcze w 1995 roku na podstawie struktury eksportu można było wskazać kraje stojące na początku procesu integracji, o tyle w latach kolejnych różnice te ulegały zacieraniu, zwłaszcza w odniesieniu do państw Grupy Wyszehradzkiej. Dotyczy to zarówno udziału poszczególnych czynników wytwórczych w strukturze eksportu, jak i dywersyfikacji oraz przewag komparatywnych w dostawach na rynki pozaunijne.

Zmiany w strukturze eksportu są pochodną przemian gospodarczych. Wzrost znaczenia produktów intensywnych technologicznie świadczy o właściwej ścieżce rozwoju, a poziom dywersyfikacji w handlu poszczególnymi kategoriami dóbr przekłada się na przewagę komparatywną w eksporcie.

Literatura

- Misala J., *Współczesne teorie wymiany międzynarodowej i zagranicznej polityki ekonomicznej*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2001.
- Miształ P., *Koncentracja towarowa eksportu a wzrost gospodarczy w krajach Unii Europejskiej*, „Ekonomista”, 2011, nr 5.
- Mongiolo D., *Specjalizacja eksportowa krajów UE w międzynarodowym handlu usługami*, „Studia Europejskie” 2007/3.
- Parteka A., Tamberi M., *Determinants of Export Diversification: An Empirical Investigation*, Università Politecnica delle Marche Quaderni di Ricerca, 2008, nr 327.
- Pluciński E.M., *Konkurencyjność strukturalna polskiej gospodarki na wspólnym rynku Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005.
- UnctadStat, <http://unctadstat.unctad.org>.
- Wysokińska Z., *Konkurencyjność w międzynarodowym i globalnym handlu technologiami*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa – Łódź 2001.

Wysokińska Z., *Wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na konkurencyjność eksportu. Aspekty porównawcze Polski z krajami Azji Południowo-Wschodniej*, „Ekonomista”, 1996, nr 2.

SPECIALIZATION AND COMPETITIVENESS OF EXPORT OF THE EU COUNTRIES TO EXTERNAL MARKETS

Summary: The article examines the importance of the participation of factors of production in the export of the European Union countries. Using for this purpose the method of cluster analysis the progressive process of convergence to the structure of exports of EU countries was identified. Next part of the paper examines the level of export diversification in various categories of production, their competitiveness on external markets and the relationship between them.

Keywords: specialization, diversification, competitiveness, export.